

BOUZOV

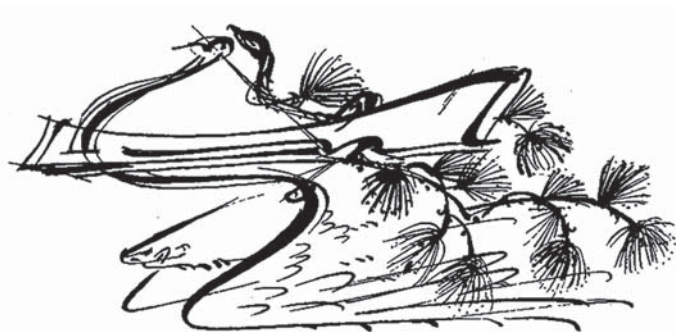
am, kde se dnes zvedá k obloze jedenáct věží mocného hradu Bouzova, nebylo před sedmi sty lety nic než samé lesy. Hluboké, černé lesy okolo řeky Třebůvky, a v nich plno rozmanité zvěře. Jediní lidé, kteří v té divočině bydleli, byl starý lovec Búz a jeho syn, mládeneček čilý a bystrý jako rys. Lovcova žena zemřela již před lety, a tak si byli, otec a syn, jedinými společníky; tak chlapec vyrůstal sice v samotářského člověka, ale statečného lovce.

Měl jednu velkou touhu a pořád na ni myslel: podívat se do světa, někam pryč, ven z těchto nekonečných hvozdů, do rovin, kde jsou velká a výstavná města a v nich lidé, moc lidí, krásně oblečených, jak mu o tom vyprávěl za zimních večerů jeho otec. Však teď starého lovce mrzivalo, že o takových věcech se synem hovořil. Báł se, aby mu chlapec neodešel do světa a on tu nezůstal na starost docela sám, opuštěný.

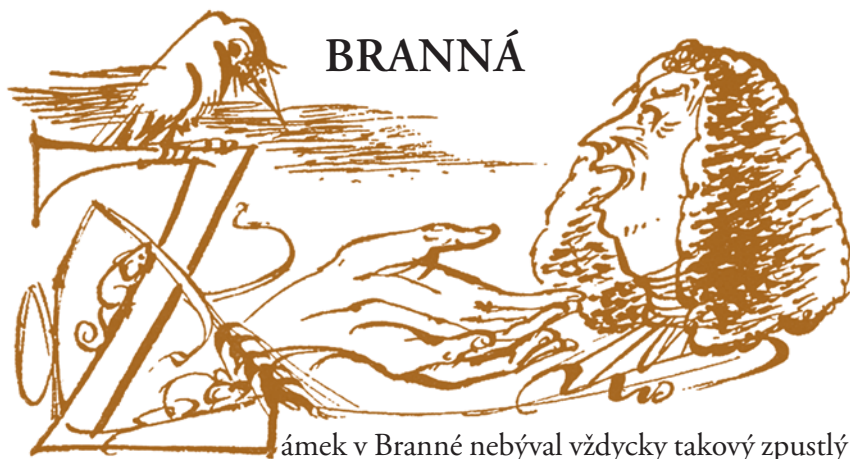
Nestávalo se často, že by byl do jejich lesů někdo zašel nebo v nich zabloudil – co by tam také hledal? Až jednou, právě se vraceli z číhané, potkali u staré borovice poutníka, který sem přicházel ze Svaté země. Hned ho zavedli do svého dřevěného srubu a pohostili výbornou srnčí pečení a vláčnou medovinou. Než šli spát, vyprávěl cizinec

o svých cestách, a chlapec na něm mohl oči nechat, až se to starému lovcovi nelíbilo. Když potom ráno poutník odcházel a děkoval srdečně svým hostitelům, řekl: „Jděte a kopejte pod tou borovicí, kde jsme se včera setkali. Budete překvapeni.“ Ještě si potřásli pravicemi a cizinec zmizel v lese. – Lovec se synem šli tedy na označené místo a začali tam kopat. Asi za hodinu opravdu vykopali železnou truhlici plnou zlatých mincí. Je pravda, že nějakou zvláštní radost z nálezů neměli – člověk v lese peněz ani nepotřebuje – ale když už ten poklad našli, tak ho ze země vyzvedli a uschovali ve svém srubu. Nikoliv na dlouho! Moravský kníže se dostal do sporu se sousedním panovníkem, a byla z toho válka. Každá vojna stojí velké peníze, ani za stará jinak nebyvalo. A tak starý lovec, když vypravoval svého syna knížeti na pomoc, poslal po něm tu truhličku s penězi. Kníže poklad rád přijal a mladého Búza zařadil do svého vojska. Že byl chasník statečný a nebojácný, udělali ho velitelem nad knížecími střelci.

Tu válku Moravané vyhráli a mladý Búz, že se v ní vyznamenal, byl pasován na rytíře a kníže mu daroval na věčné časy všechny ty lesy, kde žil a lovil se svým otcem. Rytíř Búz si tam postavil hrad, který nazval svým jménem – Búzov. Oženil se s hodným a pěkným děvčetem, měli děti a ty jejich děti měly zase děti, jak již to bývá. A kdyby nebyli všeci už dávno pomřeli, mohli žít dodnes.

BRANNÁ

Ámeek v Branné nebýval vždycky takový zpustlý a zanedbaný jako dnes. Kdysi tam bydleli bohatí šlechtici, kteří měli takové majetky, že si to ani představit nedovedeme. Páni na Kolštejně (jak se dříve Branné říkalo) vedli život lenošivý a rozmařilý, a na nich se osvědčilo přísloví, že zahálka je matkou hříchu. Od samé špatnosti nevěděli již, co vymýšlet, jaké zábavy, jaké rozkoše, a všechno to je stálo moc a moc peněz. Kde je vzít? Nad tím nikdy dlouho nepřemýšleli. Uložili prostě svým poddaným větší platy a tužší roboty a hotovo. K tomu všemu bylo tehdy ještě špatné počasí, neúroda, a z toho hlad a mor, takže si lidé již opravdu nevěděli rady. A tak když bylo v kostele kázání o tom, že vrchnost od Boha zřízena jest, osmělili se i kolštejnští robotníci a poslali tři nejstarší obyvatele městečka, bělobradé stařečky, prosit k pánovi, aby jim laskavě přikázal vydat aspoň chleba, když národ mře hladem. Však že si to zase na panském oddělají, jak jen přijdou lepší časy.

Kolštejnský pán je vyslechl a dokonce politoval, on prý nevěděl, že je mezi lidem taková bída, ale hned že pošle do Slezska ten největší vůz, co je na zámku, pro chleba, a že bude zdarma přidělovat každému, kolik unese. Stařečci velice děkovali, poklonili se před pánem a šli to vyřídit lidem do městečka. Ti přišli s muzikou před zámek a provolávali slávu hodnému pánovi, ale on, surovec jeden surový, se jenom od vousů smál. Opravdu vyjel ještě toho dne k slezským hranicím ten největší

fasunk zámecký, a třetího dne již byl zpátky. Ale ne s chlebem, než plný kamení, které tam na horách museli mušketýři z pánova rozkazu nasbírat. Lidé plakali a ten zloduch stál v okně a smál se jako blázen, jenom ať prý si jdou všichni nabrat, každý kolik unese. Že je ten chleba trocha tvrdý, ale pro takovou holotu žebráčkou až moc dobrý.

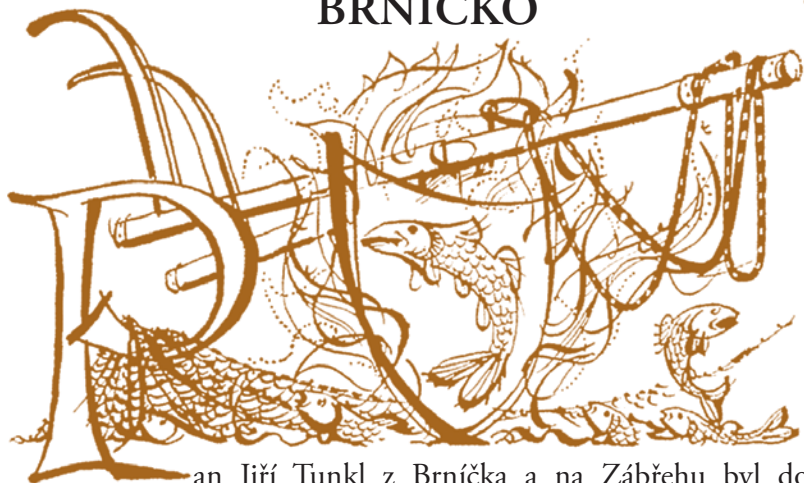
Tenkrát se lidé již neudrželi, a s pánem bylo zle! Jako velká voda se rozběhli k zámku, vyvrátili zámecká vrata a smetli z cesty panské mušketýry i vojáky, kteří chtěli zlého šlechtice bránit.

Nelidského pána chytily svázali a vhodili na vůz s kamenným chlebem. Pak práskli do koní, a ti, jakoby rozuměli, rozjeli se pomalu se svým strašidelným nákladem směrem k slezské hranici, odkud náklad přivezli. Když dojeli na hraničky, stanuli a stáli tam v létě v dešti a v zimě ve sněhu i v mraze, až to všechno i s necitelným šlechticem z Kolštejna na věčné časy zkamenělo.

Dodnes tam stojí zkamenělý vůz i zkamenělý pán, na výstrahu všem lidem tvrdého, kamenného srdce.

BRNÍČKO

an Jiří Tunkl z Brníčka a na Zábřehu byl dobrý hospodář, snad až trochu moc hospodárný, ale nemilosrdný pán a vladař. Na svých severomoravských statcích zaváděl po vzoru jihočeských Rožmberků a Perštýnů výnosné rybníkářství, kterým se snažil oživit vysychající prameny svých příjmů. Tím ale připravoval své poddané o nejúrodnější kusy polí na rovině, kde se rybníky nejlépe stavěly. K budování takových podobných a nákladných staveb potřeboval ovšem hodně peněz a ještě více pracovních sil, a proto ukládal pan Jiřík poddaným obcím stále nové daně a platy i robotní povinnosti, a to hlavně po uherských válkách, kdy mu věrolomný zeť, královský Matyáš, rozbořil jeho hrad Brníčko.

Když byly konečně rybníky postaveny a napojeny vodou, přišla strašná povodeň, hráze prorvala a bylo po slávě i po naději na zisk. Pan Tunkl zuřil jako bouře, když viděl, jak se před jeho očima rozplývají sny o brzkém zbohatnutí. Hned se však vzchopil a přikázal postavit na Podhradském rybníku kamenné hráze, aby v budoucnu již žádná voda nemohla ohrozit jeho majetek. To znamenalo pochopitelně novou robotu a nové platy. A tehdy se stalo to, co se za starých časů málokdy přihodilo: robotníci se vzbouřili, přitáhli na zábřežský zámek a pana Jiříka po zásluze zbili tak, že od toho měl

smrt. A ten hlavní trest teprve přišel, jak aspoň lidé pevně věřili. Zlý pán neměl ani v hrobě pokoje, každou noc pro něho přicházeli čerti, zapřáhli ho do ohnivého pluhu a orali s ním rybníky. Pekelně syčela voda za žhavým železem, pan Tunkl klesal prací zmožený, a když už opravdu nemohl dál, byli tu hned ti černí a bili ho holemi a kocary, až se ve vodě válel a o pomoc volal. A čerti se mu smáli a ještě na sebe pokřikovali: „Bijte toho Tunkla, až by voda žbluňkla.“

A nebylo nikoho, kdo by pana Tunkla politoval – však on nebyl ke svým poddaným o nic lepší.

Vdova po panu Jiříkovi nebyla taková, jako její nebožtík, ale naopak se velmi přimlouvala a orodovala za robotníky, a nebylo její vinou, že nadarmo prosívala. Když ji někdo vyprávěl o tom strašidelném zjevení na Podhradském rybníku, vydala se tam, aby tu hrůzu na vlastní oči uviděla. A pomohla podle svých slabých ženských sil. Ale pan Tunkl na ni křičel, že mu není pomoci, leda že by holýma rukama ty kamenné hráze v rybníku rozebrala a každý kamínek odnesla tam, odkud byl vzat. Paní se na to přece jenom dala, celý život rozebírala ty hráze a kamínek po kamínku odnášela do lomu. Nikdo jí přitom nepomáhal a nesměl pomáhat, a přece tu práci do své smrti dokončila. Ten den, co odnesla poslední kamínek, v tichosti zemřela, a byla již velice stará. Od té doby se pan Tunkl již nikomu nezjevil.

POZNÁMKY

Původní poznámky B. Štégera doplnil a upravil V. Švec, který zároveň opravil několik chyb ve vydání z r. 1957 (např. Edelštejn –r. 1180 místo 1281, Puchart místo Puchard aj.)

Bouzov

Roku 1185 se připomíná Búz z Lešan, který se (nebo jeho syn?) píše v letech 1517 až 1539 již Búz z Bouzova. Podle B. Štégera se na hradě Bouzově (pravděpodobně) narodil král Jiří z Poděbrad (1420–1471).

Branná

Zámek Branná se zříceninou hradu Kolštejn patřil kdysi bruntálským pánům z Vrbna, potom Petřvaldským z Petřvaldu, od r. 1616 Lichtenštejnům. Není jisté, že by se týkala pověst někoho ze jmenovaných rodů, je naopak daleko pravděpodobnější, že jde o místní parafrázi tunklovské pověsti z Brníčka u Zábřeha, vizte Brníčko.

Brníčko

Jiří starší Tunkl z Brníčka a na Zábřeze (1455–1494?) byl skutečně až k smrti zbit svými poddanými (1493). Na severní Moravě patřil Tunklům kromě Brníčka a Zábřeha také Šumperk, Bludov a Nový Hrad.

Bruntál

Jan Kašpar z Amperingenu (1619–1684), velmistr řádu Německých rytířů, byl od r. 1654 neomezeným pánem na Bruntálsku. Jeho erb je v bruntálské hřbitovní kapli. Od r. 1673 působil v Uhrách jako císařský místodržící a v té funkci také dal prodat do Neapole za otroky na galejích na čtyři sta evangelických kněží. „Kus“ člověka prodával po padesáti korunách. V letech 1681 až 1684 byl tento ukrutník zemským hejtmanem pro Slezsko.

Čertův hrádek

V pověsti je nápadné jméno Zuzančino – poslední Zástřizlovna na hradě Boskovicích, manželka Jana Bohuše Václava Morkovského ze Zástřizl, se jmenovala Zuzanka. Z toho rodu byli skoro všichni jeho členové po Bílé hoře (1620) stíháni a trestáni jako rebelové, nikdy však jako loupežníci.

*Premonstráti nazývali paní Zuzanu „Nejštědřejší dárkyně“. Jan Bohuš Václav Morkovský ze Zástřizl zemřel r. 1687 a jeho manželka **Zuzana Kateřina Liborie rozená Prakšická ze Zástřizl** zemřela r. 1691 a jsou pohřbeni ve farním kostele sv. Jakuba v Boskovicích.*

Dobromilice

Modrovousem mohl být rytíř Matyáš Žalkovský ze Žalkovic (†1590), který (původem zámožný sedlák, a do rytířského stavu teprve povýšen) dosáhl velkého jmění obratnou politikou sňatkovou. Byl třikrát ženat – prvá manželka se jmenovala Marta, druhá Eva, třetí (skutečně) Bohunka. Jeho náhrobek, kdysi polychromovaný, uvidíme v sakristii dobromělského kostela. V archivu existuje pergamenová listina (z 5. 12. 1570), v níž pan Matyáš prohlašuje, že jeho manželka, paní Eva z Hrádku, „nesešla se světa utlučením a bitím, než z nedostatku zdraví svého a pro padoucí nemoc“. Proč a komu by se omlouval? V erbů měl hrdličku (bílého ptáčka?) na dubové větvičce se třemi lístky a třemi žaludy.

***Matyáš Žalkovský ze Žalkovic** byl zakladatelem rodu Žalkovských ze Žalkovic.*

*Matyáš nebyl původem šlechtického rodu, ale jednalo se o úředníka moravského zemského hejtmána **Václava z Ludanic** (viz Helfštýn). Matyáš se tehdy psal jako Matyáš Tišnovský a zdá se, že dle svého přídomku pocházel z Tišnova. V roce 1553 získal na přímělu svého pána od krále Ferdinanda I. šlechtický titul a začal se psát „ze Žalkovic“ podle vesnice Žalkovice, která ležela na panství jeho už bývalého pána Václava z Ludanic.*

HISTORICKÉ A TURISTICKÉ INFORMACE

Hrad Bouzov

Okres Olomouc, Morava

Historie: Za zakladatele hradu je považován Búz z Bouzova (počátkem 14. století). Mezi nejvýznamnější vlastníky patřil například Viktorín z Kunštátu, otec Jiřího z Poděbrad. Od konce 17. století do roku 1939 hrad patřil Řádu německých rytířů. Na konci 19. století došlo na hradě k rozsáhlé rekonstrukci veškerých prostor ve stylu romantismu. V roce 1945 se hrad stal majetkem státu. Roku 1999 byl prohlášen za národní kulturní památku.

Zajímavosti: Hlavní obranná věž Hláska, rytířský sál s jedinečnou výzdobou či novogotická kaple, ve které se nachází socha svatého Jiří z 15. století původem z Benátek.

Hrad vlastní Národní památkový ústav a je dobře přístupný, nachází se v blízkosti obce Bouzov.

WGS-84: 49.7046611N, 16.8892800E

Adresa: Bouzov č. p. 8, 783 25 BOUZOV

Branná (Kolštejn)

Okres Šumperk, Morava

Historie: Rod Wüstenhube založil hrad ve 14. století. Mezi nejznámější majitele patřili například páni z Vrbna či Petřvaldští z Petřvaldu. Obytná funkce hradu se v 15. století přesunula do nově vystaveného zámku v blízkosti hradu. Pivovar, správní budovy a sklady vznikly v budově Nového zámku vybudovaného v 16. století za Lichtenštejnů. Ve 30. letech 20. století došlo k požáru, který měl za následek chátrání památky. Od konce 20. století probíhá rekonstrukce.

Zajímavosti: Prostory pivovaru a skladiště.

Objekt je v soukromém vlastnictví a není veřejně přístupný.

WGS-84: 50.1505336N, 17.0119731E

Adresa: Branná č. p. 1, 788 25 BRANNÁ

Brníčko

Okres Šumperk, Morava

Historie: Hrad vznikl ve 40. letech 14. století za pánů z Otaslavic. Od nich jej získal během husitských válek rod Tunklů. Roku 1468 byl hrad dobyt vojsky krále Matyáše Hunyadiho (Korvína). Na hradě byly následně provedeny nejnútnejší opravy, aby mohl být alespoň částečně využíván. Od roku 1513 byl ovšem již označován jako zbořený.

Zajímavosti: Brníčko patřilo mezi typy hradů s plášťovou zdí, na jihu bylo opevnění zesíleno masivním bollwerkem (druh pozdně gotické bašty).

Vlastnictví – obec Brníčko. K. ú. Brníčko, parc. č. 496/2. Rozvalina je přístupná.

WGS-84: 49.8954206N, 16.9723761E

Bruntál

Okres Bruntál, Slezsko

Historie: Původně u hradeb města Bruntálu stála pouze tvrz, která byla koncem 16. století přestavena na renesanční zámek. Výjimečný byl především tvar zámku v podobě kruhové výseče s patrovými arkádami. Barokní podobu získal mezi roky 1766–1771. Další úpravy proběhly v 19. a počátkem 20. století.

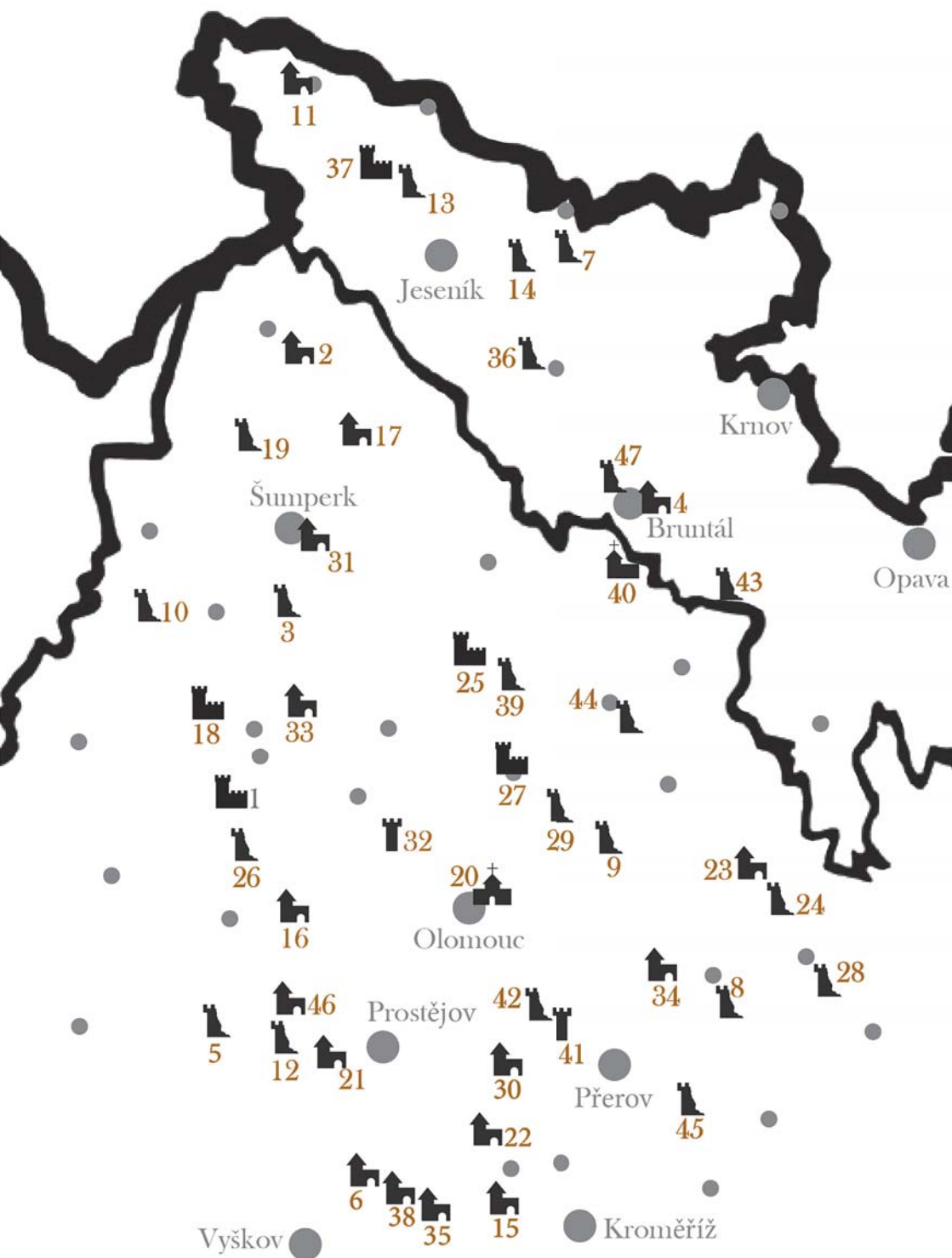
Zajímavosti: Hodinová věž, kaple v přízemí areálu, rokoková výzdoba interiéru v prvním patře, původní mobiliář z 18. až 20. století, galerie světových mistrů a hospodářské budovy. Vlastnictví a přístupnost: Zámek patří Moravskoslezskému kraji, ve správě jej má Muzeum v Bruntále.

WGS-84: 49.9904825N, 17.4643694E

Adresa: Zámecké náměstí 7, 792 01 BRUNTÁL

LEGENDA K MAPĚ

1 hrad Bouzov	25 hrad Sovinec
2 zámek Branná	26 zřícenina hradu Špranek
3 zřícenina hradu Brničko	27 hrad Šternberk
4 zámek Bruntál	28 zřícenina hradu Švrčova
5 zřícenina Čertova hrádku	29 zřícenina hradu Tepence
6 zámek Dobromilice	30 zámek Tovačov
7 zřícenina hradu Edelštejn	31 zámek Třemešek
8 zřícenina hradu Helfštýn	32 tvrz Unčovice
9 zřícenina hradu Hluboký	33 zámek Úsov
10 zřícenina hradu Hoštejn	34 zámek Veselíčko
11 zámek Javorník (Jánský vrch)	35 zámek Víceměřice
12 zřícenina Ježova hradu	36 zřícenina hradu Fürstenwalde
13 zřícenina hradu Kaltenštejn	37 Žulová
14 zřícenina hradu Kobrštejn	38 zámek Doloplazy
15 zámek Kovalovice u Kojetína	39 zřícenina hradu Huzová
16 zámek Krakovec	40 Karlovec
17 zámek Loučná	41 Kokory
18 hrad Mírov	42 Majetín
19 zřícenina Nového Hradu	43 zřícenina hradu Medlice
20 Olomouc – Klášterní Hradisko	44 zřícenina hradu Moravský
Beroun
21 zámek Plumlov	45 Krnovsko
22 zámek Polkovice	46 zámek Ptení
23 zámek Potštát	47 Staré Město u Bruntálu
24 zřícenina hradu Puchart	

BIOGRAFIE

Bohumír Štéger (1908–1985) se narodil v Kojetíně na Přerovsku. Jedinečně zpracoval desítky moravských pověstí. V roce 1957 vyšly dvě knihy (Hanácké pohádky a pověsti, Pověsti o hradech a zámcích). Roku 1973 byla vydána kniha *Zázračná slunečnice a posmrtně pak soubor „Kam až dohlédneš z věže tovačovského zámku“* (2001).

Bohumír Štéger pracoval dlouhá léta jako finanční úředník, v 50. letech byl inspektorem pro kulturu u Okresního národního výboru Kojetín, poté byl zaměstnán na zámku v Tovačově – nejprve na pobočce přerovského muzea J. A. Komenského, později na odloučeném pracovišti Státního okresního archivu Přerov.

Jeronym Grmela (1926–1992) se narodil v Hartmanicích (dnes Niva) na Dražanské vrchovině.

V letech 1945–49 vystudoval Školu umění ve Zlíně, od r. 1952 vystavoval v kolekcích SČVU. Samostatně se představil r. 1986 v Olomouci a v Prostějově. Ilustroval knihy Krajského nakladatelství v Olomouci (1952–9), zabýval se grafikou, řešením architektonických celků i monumentální dekorativní malbou.

Uskutečnil 50 veřejných úkolů, spolupracoval se sochaři a medailéry, realizoval 20 reliéfních a písmových úprav zvonů z dílny rodiny Dytrychovy. Jeho díla jsou součástí sbírek olomoucké a zlínské galerie. Žil a pracoval převážně v Olomouci.

Vilém Švec (1976), rozený ve Šternberku, pracoval v oblasti urbanismu a krajinářství na Ministerstvu pro místní rozvoj a na Ministerstvu životního prostředí. V současnosti působí na Národním památkovém ústavu - územní památkové správě v Kroměříži a externě přednáší na Univerzitě Palackého v Olomouci. Publikuje zejména v oblasti urbanismu a regionální vlastivědy a je též činný výtvarně a hudebně. Pořádá výstavy a aktivity autorské i jinak tematicky směřované.

OBSAH

BOUZOV	5
BRANNÁ.....	7
BRNÍČKO	9
BRUNTÁL.....	11
ČERTŮV HRÁDEK.....	13
DOBROMILICE.....	15
DOLOPLAZY.....	17
EDELŠTEJN.....	19
HELŠTÝN	22
HLUBOKÝ	24
HOŠTEJN	26
HUZOVÁ.....	28
JAVORNÍK.....	30
JEŽŮV HRAD.....	33
KALTENŠTEJN	36
KARLOVEC	38
KOBRŠTEJN.....	40
KOKORY.....	42
KOVALOVICE U KOJETÍNA	44
KRAKOVEC.....	47
KRNOVSKO	49
LOUČNÁ	51
MAJETÍN	53
MEDLICE	55
MÍROV	57

MORAVSKÝ BEROUN	59
NOVÝ HRAD	61
OLOMOUC	64
PLUMLOV	66
POLKOVICE	69
POTŠTÁT	71
P TENÍ	74
PUCHARD	76
SOVINEC	78
STARÉ MĚSTO U BRUNTÁLU	80
ŠPRANEK	82
ŠTERNBERK	84
ŠVRČOV	86
TEPENEC	88
TOVAČOV	90
TŘEMEŠEK	92
UNČOVICE	95
ÚSOV	97
VESELÍČKO	99
VÍCEMĚŘICE	101
VRBNO POD PRADĚDEM	103
ŽULOVÁ	105
POZNÁMKY	108
HISTORICKÉ A TURISTICKÉ INFORMACE	122
MAPA	150
BIOGRAFIE	153

POVĚSTI O HRADECH A ZÁMCÍCH

Autor: Bohumír Štéger, Vilém Švec

Ilustrace: Jeroným Grmela

Grafická úprava a sazba: Martin Tomáščík, Tereza Mužikovská

Vydal: Agriprint, s.r.o., Wellnerova 7, Olomouc

Tisk: Profi-tisk group, s.r.o., Kyselovská 559/125, Olomouc-Slavonín

Druhé vydání, náklad 1 500 kusů

Olomouc 2017

ISBN 978-80-87091-76-0